

BLÄNDAREN

Ett kisande öga

Oavsett objektivets brännvidd och ljusstyrka måste ljusinsläppet regleras med någon form av bländare, det vill säga att rätt mängd ljus belyser negativet. Till att börja med användes enkla rotations- eller insticksbländare. De var anpassade till olika ljusförhållanden som starkt solsken, molnhimmel eller för porträttateljéernas särskilda behov.

Insticksbländarna var vanliga under 1800-talets andra hälft. En uppsättning tunna plåtskivor med utstansade hål av olika diameter följde med objektiven i särskilda förvaringsfickor. De hålslagna plåtbrickorna stacks in i objektivtuben för att blända ned ljuset till lämplig styrka.

Så småningom förfinades tekniken. En fast monterad irisbländare i objektivet gav fotografen större frihet att anpassa sig till den situation som rådde. Bländaren bestod av tunna lameller som formade en cirkelrund öppning och stegvist kunde göras mindre eller större. Irisbländaren dominerade under hela 1900-talet.

Ursprungligen användes olika bländartal beroende på tillverkare och land. Det förekom ”tyska bländartal” och flera andra varianter. Så småningom standardiserades talserierna och en internationell grundskala fastställdes för de olika bländarvärdena. Den gäller än i dag: 1 / 1,4 / 2 / 2,8 / 4 / 5,6 / 8 / 11 / 16 / 22 / 32. Det innebär att för varje steg bländaren förändras – exempelvis från 11 till 16 – halveras ljusinsläppet.

En stor eller liten bländare påverkar objektivets skärpedjup. Ett kraftigt avbländat objektiv ger bilden skärpa från några meters håll till oändlighet. Stor bländare har motsatt effekt och en del av bilden blir oskarp.

Under olika perioder har det fenomenet flitigt nyttjats för exempelvis porträtt. Ansiktet är knivskarpt återgivet medan bakgrunden tonar ut i oskärpa. ■

Svenskt objektiv konstruerat av Carl Gustaf Carleman. Insticksbländarna bestod av metallbrickor med utstansade hål i varierande storlek. De stacks ned i springan på objektivets övre del och reglerade ljusinsläppet. En sats insticksbländare följde med varje objektiv. Foto: Emma Fredriksson/TM

En ovanlig form av bländare. Insatsen med vald bländaröppning svängdes in i objektivtuben. Hålets diameter anpassades till ljusets intensitet vid fototillfället. Foto: Ellinor Algin/TM